

Asger
Jorn &
Louisianas
samling

JO
RN

LOUISIANA UNDERVISNING

GYM, HF, VUC

Asger Jorn og Louisianas samling

Jorn rummet
Louisiana

Kunstens inderste væsen er at gribe mennesket. Er kunst ikke gribende er den simpelthen mislykket.

Asger Jorn, Magi og Skønne kunster, 1971

Asger Jorns billeder handler om ting, som vi alle sammen gør os tanker om: livet, døden, kærligheden og lykken. Hans billeder er befolket af fantasivæsener, der ligesom os bliver født og dør, elsker, græder, griner osv.

Ligesom generationen af efterkrigstidens kunstnere insisterede Jorn på drømmen om fællesskabet, socialisme og på et universelt, abstrakt billedsprog, som kunne være med til at samle det krigshærgede Europa. Han var kritisk overfor en ophøjet opfattelse af kunst, og han udfordrede bevidst finkulturen med banalitet, ironi, humor og anti-æstetik.

I 2007 fik Louisiana indrettet et permanent Jorn-rum i en af pavillonerne i Louisianas nordfløj. I Jorn-rummet hænger malerier fra 1940'erne til 1972 og en række grafiske værker fra 1970-73. Ophængningen skifter med jævne mellemrum.

Et besøg i Jorn-rummet lægger op til opdagelser i resten af Louisianas samling. Hans kunst indgår nemlig i samspil med museets øvrige værker af fx Cobra-kunstnere, som Carl-Henning Pedersen og Egill Jacobsen, abstrakte ekspressionister som Jackson Pollock og Sam Francis, senere malere som Per Kirkeby og Georg Baselitz og samtidskunstnere som Damien Hirst og Tal R.

Titania II, 1940-41
Olie på lærred, 120,5 x 115,5 cm
Louisiana Museum of Modern Art

Titania II rummer en hel verden af evigt foranderlige figurer, filtret ind i billedfladen som spindelvæv. Vi ser ansigter, kroppe, øjne, bryster og tænder. I baggrunden ses et landskab i grønne og blå nuancer. Farverne er lyse, men stemningen er faretruende.

Titlen *Titania II* refererer til William Shakespears *En Skærsommernatsdrøm* hvor fe-dronningen heder Titania. Navnet hentede Shakespeare fra den græske mytologi, hvor de 12 dæmoniske titanere kæmper mod de olympiske guder. Besejret af Zeus led titanerne den onde skæbne at blive styrtet i Tartaros, det dybeste sted i Underverdenen. Måske er det titanernes stræben efter magten, vi ser øverst og deres fald ned i underverden nederst?

Jorn er optaget af myter og eventyr. Han mener, at guder, uhyrer og fantastiske væsener altid er symboler på mennesker og kan bruges til at fortælle noget, der gælder for os alle sammen.

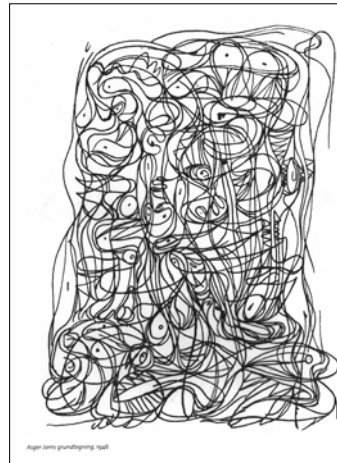
Jorn har brugt automattegningen som grundlæggende struktur i billedet. Han fører en ubrudt linie rundt på billedfladen uden nærmere overvejelser over, hvad billedet skal forestille. Teknikken, som Jorn bruger, henter han fra psykologiens verden. Målet er at frigøre sig fra den kontrollerende fornuft ved at skabe kontakt til det underbevidste og opnå spontanitet på lærredet.

Spontanitet og abstraktion

Vore eksperimenter tager sigte på at lade tanken udtrykke sig spontant uden den kontrol fornuften står for. Ved hjælp af den irrationelle spontanitet nærmer vi os den vitale kilde for tilværelsen.

Asger Jorn, "Tale til pingvinerne", 1949

Indeholder ethvert abstrakt maleri et bestemt bagvedliggende indhold? Det mente Sigurd Næsgaard, den psykoanalytiker, som Jorn gik i terapi hos i besættelsestiden. Jorn var uenig. Som bevis herpå tog Jorn fat på én af sine automattegninger, lagde transparent papir hen over den og optegnede kun de linier og figurer, som han fandt var de væsentligste. Hvert nyt studie af samme grundtegnning gav nye billeder. Jorn inviterede sine kunstnerkolleger bl.a. Carl-Henning Pedersen til også at lave sin version af grundtegningen. Der er kendskab til i alt 20 forskellige tolkninger af samme grundtegnning, som blev Jorns klare modbevis: et abstrakt maleri indeholder *ikke* et bestemt bagvedliggende indhold. Betydningen afhænger af, hvem der ser på det.

Jorns grundtegnning, 1946.
Carl-Henning Pedersens tolkning af Jorns grundtegnning, 1946

Dead Drunk Danes (Døddrukne danskere) 1960, Olie på lærred
130 x 200,5 cm, Donation: Louisiana - Fonden
Louisiana Museum of Modern Art

Figurerne er på det nærmeste opløst i maleriet. Malingen sjasker, strinter, sprøjter, skraber og ridser hen over lærredet alt afhængig af Jorns bevægelser. Billedet er dog holdt sammen af en diagonal linie og større plamager af rød, grøn og blå. Efter et stykke tid foran maleriet vrirler det frem med figurer, dyr og mennesker. Intet maleri bør være helt abstrakt, mener Jorn.

Døddrukne danskere kan ses som et udtryk for dionysisk fest, hvor rusen, vanviddet og spontaniteten bliver sluppet løs. Titlen er en hilsen til den amerikanske præsident Eisenhower, der i en tale kritiserer den skandinaviske og især danske moral. Men Jorn har også tænkt på de mange danskere, som tog færgen mellem Danmark og Sverige for at købe toldfri sprut.

I 1964 bliver Jorn tildelt den prestigefyldte "The Guggenheim International Award" (samt 10.000 US Dollars) for *Døddrukne danskere*. "Den mig ubekendte hr. Guggenheim kan gå ad helvede til" udtaler Jorn til sin kunsthandler: "Jeg er ikke interesseret i at kunst skal gøres til konkurrence. Kunst er ikke en sportsgren...".

Sammenlign *Titania* og *Døddrukne danskere*. Hvordan kommer forholdet mellem kaos og kontrol til udtryk i billederne?

Print Jorns grundtegnning ud på Louisianas hjemmeside og afprøv hans eksperiment selv. Er du enig i Jorns konklusion?

Spontanitet og abstraktion

Sam Francis
Uden titel, 1957
Gouache på papir, 57 x 77 cm
Donation: Sam Francis
Louisiana Museum of Modern Art

Damien Hirst
Beautiful Charity Painting, (Smukt velgørenhedsmaleri,) 2001
Akryl på lærred, spin painting, diameter 183 cm
Donation: The Merla Art Foundation, ved Dennis og Jytte Dresing
Louisiana Museum of Modern Art

Den amerikanske abstrakte ekspressionisme

Samtidig med Jorn udvikler det spontant-abstrakte maleri i Europa, arbejdede abstrakte ekspressionister med lignende tanker og idéer på den anden side af Atlanten i New York. De ville befri maleriet fra traditionel komposition og fra at skulle forestille noget bestemt.

De abstrakte ekspressionister arbejdede med teknikker, som skulle give frit løb for kunstnerens underbevidste følelser. Jackson Pollock (1912-56) udviklede fx "action painting", hvor han hældte eller dryppede maling på lærredet, som han fastgjorde til væggen eller gulvet. Sam Francis (1923-1994) tilhører 2. generationen af de abstrakte ekspressionistiske malere. Hans billeder handler om farve: Det er farven, der skaber formen - fra tynde, gennemsigtige dryp af maling til kropsligt brutale maleklatter.

Den britiske kunstner Damien Hirst (1965-) er en af nutidens kontroversielle kunstnere. *Beautiful Charity Painting* er skabt af centrifugalkraften, hvor maling hældes ned på et rundt roterende lærred. Hirst vælger farver og placering i orkanens øje, mens resten er op til naturens kræfter.

Sammenlign malemåden i Jorn, Sam Francis og Damien Hirsts værker.

Hvordan forholder kunstnerne sig på forskellig vis til spontanitet og abstraktion?

Cobra

Both worlds, (Begge verdener,) 1944
Olie på lærred, 74 x 99 cm
Donation: The Merla Art Foundation, ved Dennis og Jytte Dresing
Louisiana Museum of Modern Art

Hvor figurerne i *Titania II* var viklet ind i hinanden, griber figurerne i *Begge Verdener* snarere ind i hinanden som et puslespil. Nogle af figurerne er takkede og aggressive, andre bløde og runde. I midten af billedet sidder et lille væsen ved en skrivepult og kigger ud på os med sit ene blå - grønne øje. Det andet falder i ét med ansigtet, som om det kigger ind i sig selv. Figuren er omkranset af to større figurer og henover danser fire små væsener med runde øjne. Figurerne i forgrunden er gule og lysende, i baggrunden glider de ind hinanden.

I *Begge verdener* er nogle af de ting, som Cobra-kunstnerne var optaget af allerede undervejs. Jorns fantasivæsener har fx ansigter, der minder om masker. Figurerne er opstået af automattegningen. Men Jorn har fjernet stregerne, der holder det hele sammen. I stedet får figurerne lov til at svæve rundt på lærredet.

? Hvilke to verdener kan billedet *Begge Verdener* siges at referere til?

Jorn var medstifter af flere kunstneriske sammenslutninger. I 1948 blev han del af det internationale samarbejde, Cobra. Navnet var hentet fra forbogstaverne på byerne, hvorfra kunstnerne kom: **C**openhagen, **B**russels, **A**msterdam. Cobra eksisterede kun som gruppe i tre år (1948-51), men har haft stor betydning for den internationale kunst derefter og for udviklingen af det spontant abstrakte maleri.

Cobra står for drømmen om det fælles. Mange malede billeder sammen. I 1949 tog Cobra-kunstnerne fx på Jorns initiativ til Kunstakademiets weekendhytte i Bregnerød uden for Lyngby. Hytten havde de lånt på den betingelse, at den ville blive udsmykket. Væggene, dørene og loftet blev malet af kunstnerne i fællesskab med deres børn.

Cobra kunstnerne var optaget af det ubevidste og fantasien, som de mente kunne skabe en ny frigjort kunst. De søgte et uspoleret billedsprog, som kunne tale direkte til folk, uanset hvem de var. I deres søgen efter det oprindelige og ægte, hentede de inspiration i bl.a. børnetegninger og primitiv folkekunst som afrikanske masker og skulpturer.

Carl-Henning Pedersen
Mennesker og havet I, 1949
Olie på lærred, 162 x 208,5 cm
Louisiana Museum of Modern Art

Carl-Henning Pedersens (1913-2007) vision om, at kunsten ikke skal være akademisk og tillært, men spontan og individuel, fandt genklang blandt de øvrige Cobra-kunstnere. Carl-Henning Pedersens billeder forestiller eventyrlige figurer; fugle, sole, heste og skibe. Billedet *Mennesker og havet I* er malet kort efter 2. verdenskrig, hvor håbet og ønskerne for frihed og en ny verden satte sig spor i mange kunstneres billeder.

? Sammenlign motiverne i Jorn, og Carl-Henning Pedersens værker.

Hvordan kommer det fællesmenneskelige til udtryk i billederne?

Menneskestudier

L'Adieu des amants, (De elskendes farvel,) 1955
Olie på lærred, 78,5 x 99 cm,
Donation: The Merila Art Foundation, ved Dennis og Jytte Dresing
Louisiana Museum of Modern Art

Kort før dette billede blev til, har Jorn forladt Danmark. I billedet er det de elskende, der tager afsked. Manden er malet og ridset som en energisk, vibrerende, svævende figur. Kvinden til venstre står som en solid klump på fødder. Der er intet svævende over hende, som hun står der med tunge øjne.

Jorn er optaget af menneskelige relationer. Han mener, at det er kunstens vigtigste opgave at være "...det direkte udtryk for det menneskelige meddelt gennem kunstnerens egen menneskelighed".

Jorn kalder skiftevis mands-figuren til højre i billedet for "idiot i fare" og "et psykisk selvportræt". Jorn fortæller i et brev til sin kunsthandler, at dette billede og en række andre fra samme periode alle kredser om forholdet mellem mand-kvinde.

Hvad gør billedet til et "psykisk selvportræt"?

Gå på opdagelse i Louisianas samling og find andre skildringer af forholdet mellem manden og kvinden.

La Double face, (Dobbeltansigtet,) 1960
Olie på lærred, 116,5 x 89,8 cm
Louisiana Museum of Modern Art

I *Dobbeltansigt* ser det ud, som om farverne er klasket på billedet med voldsomme bevægelser! Nogle steder er malingen presset direkte ud af tuben. Under hele billedet ligger en tynd sort farve, der får billedet til at se brændt ud.

I malingen ser vi et forvredent ansigt med opspilede øjne og et skrigende gab. Ud af næsen vælter endnu et ansigt med det hvide ud af øjnene og blodfyldt mund. I nederste venstre hjørne står en lille grøn mand og kigger på og får en rød klat i øjet.

Handler *Dobbeltansigt* mon om Jorn selv? Eller beskriver det spaltede ansigt en moderne verden, hvor splittelse og tab af sammenhæng er blevet et grundvilkår?

Jorns billede er ikke et almindeligt portræt. En parallel kan trækkes til Edvard Munchs *Skriget* (1893), der forestiller en mand, hvis indre, psykologiske skrig forplanter sig bølgende ud i omgivelserne og beskriver det moderne menneskes oplevelse af verden.

For Jorn skulle kunsten forholde sig til samfundet, rykke holdninger og gøre oprør! Mange opfatter også Jorns snurrende dyr, bidende masker og figurer i umulige situationer som direkte relateret til krigens rædsler.

Hvordan påvirker malemåden oplevelsen af billedet?

Hvilken relevans har billedet, set med vore øjne i dag?

Det banale

Uden titel, 1943-44, 125 x 99,7 cm, olie på lærred
Donation: Ny Carlsbergfonden
Louisiana Museum of Modern Art

Tal R

Model Alone in Studio, (Model alene i atelieret,) 2006
Olie på lærred, 250 x 250 cm
Erhvervet med midler fra Løvbjergs Almene Fond og Løvbjerg Fonden
Louisiana Museum of Modern Art

Jorns billeder handler også om helt almindelige ting. Ting som vi oplever i vores hverdag. Han siger, at de små ting, eller det banale, tit er det vigtigste for os mennesker. Jørn viser også, at han er optaget af det banale ved de materialer, han bruger. Han skelner ikke mellem høj og lav kunst. Derfor lader han sig inspirere af alle slags billeder og bruger dem også i sin egen kunst. På loppemarkeder finder han gamle billeder, som han overmaler, og der er fx et glansbillede gemt i et af hans billeder på Louisiana.

I *Model Alone In Studio* tager den danske samtidskunstner Tal R (1967-) den klassiske genre "Model i Atelier" og blander den med hverdagslige indslag. Han placerer en nøgen dame i centrum af billedet foran et vindue. Hun er omgivet af ting; en kommode, et tæppe, et stort spejl og en amagerhylde. I en ramme rundt om rummet, har Tal R malet mønstre, skibe og planter.

Hvordan kommer det banale og antiæstetiske til udtryk i Tal R og Jorns billeder

Billeder på hovedet

A Travers les Nuages, (Gennem skyerne,) 1967
Olie på lærred, 92 x 73 cm
Donation: The Merla Art Foundation, ved Dennis og Jytte Dresing
Louisiana Museum of Modern Art

Al fornyelse består i at kaste sig ud i det ukendte og dermed i den næsten sikre tilintetgørelse

Asger Jorn, Held og Hasard, 1963

I billedet *Gennem skyerne* dominerer en blå figur, der ligner en and billedets midte. Ellers er det svært at finde ro i billedet, hvor de fire farver: rød, gul, blå og grøn får lige meget plads. Vi ser kun et sammenhængende billede i glimt gennem skyerne.

Maleriet her ser helt anderledes ud, da det bliver udstillet i Paris for første gang. Det sker i 1967 og viser en stor figur, som rager op over tre mindre masker. Men Jorn er ikke tilfreds. Han tager billedet tilbage og maler videre på det. Han vender maleriet på hovedet og overmaler de gule og grønne farver med rødt.

Jorn ændrer og overmaler gerne sine billeder. En serie billeder kalder han modifikationer. Det er billeder af skovsøer og brølende kronhjorte, han finder på loppemarkeder. Ved at overmale dem giver han det eksisterende billede nyt liv. Foranderligheden optager Jorn frem for klassisk skønhed og harmoni.

Georg Baselitz
Das Liebespaar, (Kæresteparret,) 1984
Olie på lærred, 250,5 x 330 cm
Louisiana Museum of Modern Art

Her har den tyske kunstner Georg Baselitz (1938-) malet to figurer i et rum med gule vægge. En mand ligger nøgen på en seng, og ved siden af står en kvinde med et rødt og et grønt øje. Fra vinduet kan vi se et grantræ mod en lyserød himmel. Motivet er enkelt, hvis det ikke var, fordi det hele er vendt på hovedet - hvad er meningen? Baselitz holder fast i figurerne, men bryder samtidig med det traditionelle maleris logik.

Hvordan er det at se på Jorn og Georg Baselitz billeder?

Prøv at vende billederne om - hvad sker der med oplevelsen af værket?

Livet og døden - og lykken

I begyndelsen var ordet, siger vi. Jorn siger, i begyndelsen var billedet. Det er meget kritisk tænkt. Det er der, hvor han forsøger at underløbe teologer. Billedkunst illustrerer ordet, illustrerer myterne. Jorn siger, myterne opstår af billederne. Jeg tror det også.

Per Kirkeby i Interview, "Alt kommer af intet", 2001

Øjets blikstille, 1971
Olie på lærred, 116 x 89 cm,
Donation: The Merla Art Foundation, ved Dennis og Jytte Dresing
Louisiana Museum of Modern Art

Forårets lyse farver skyder sig op i billedet og omringer den brune, ældede maske. Det uendelige himmelrum anes bag. Jorn bliver far for sjette gang samme år, som billedet er blevet til. To år efter dør han af lungekræft. Jorn bliver inden sin død optaget af begrebet lykke. Hvad er lykke, og hvordan finder man den?

Året inden Jorns død udstilles hans sene værker i Galerie Birch. Udstillingens titel er hentet fra billedet her - *Øjets blikstille*.

? Hvilke følelser og stemninger ligger i Jorns billede *Øjets blikstille*?

Hvilke associationer vækker værkets titel?

Ord og billeder

I biblen starter alting med Guds ord, "I begyndelse var ordet". Men Jorn og Kirkeby er enige i det omvendte - at billederne kommer før ordene. Vores tidligste kunst fx hulemalerierne for ca. 20-40.000 år siden går meget længere tilbage end det skrevne sprog. Både Jorn og Kirkeby mener, at billederne ikke bare skal være illustrationer af fortællingerne, men at de selv danner fortællingerne. Det er når vi ser på billederne, at fortællingerne opstår.

Per Kirkeby
Weltuntergang, (Verdens Undergang,) 2001
Olie på lærred, 300 x 500,5 x 3,5cm,
Erhvervet med midler fra Ny Carlsbergfonden
Louisiana Museum of Modern Art

Per Kirkeby (1938-) har malet det store billede, *Verdens Undergang*. Billedet forestiller et landskab, som er opdelt i fire lodrette bånd. I Kirkebys billede ser vi naturen på én gang helt tæt på og langt fra. Titlen *Verdens Undergang* antyder, at alting ophører, men værket kan lige så godt ses som en ny opstandelse. Per Kirkeby deler samme opfattelse som Jorn, at alt nyt opstår ved at andet forgår. I jordens geologiske lag kan man se sporene af det hele. *Verdens Undergang* gemmer også en personlig fortælling. Per Kirkeby føler, at han får livet tilbage, efter at han har oplevet et livstruende sygdomsforløb.

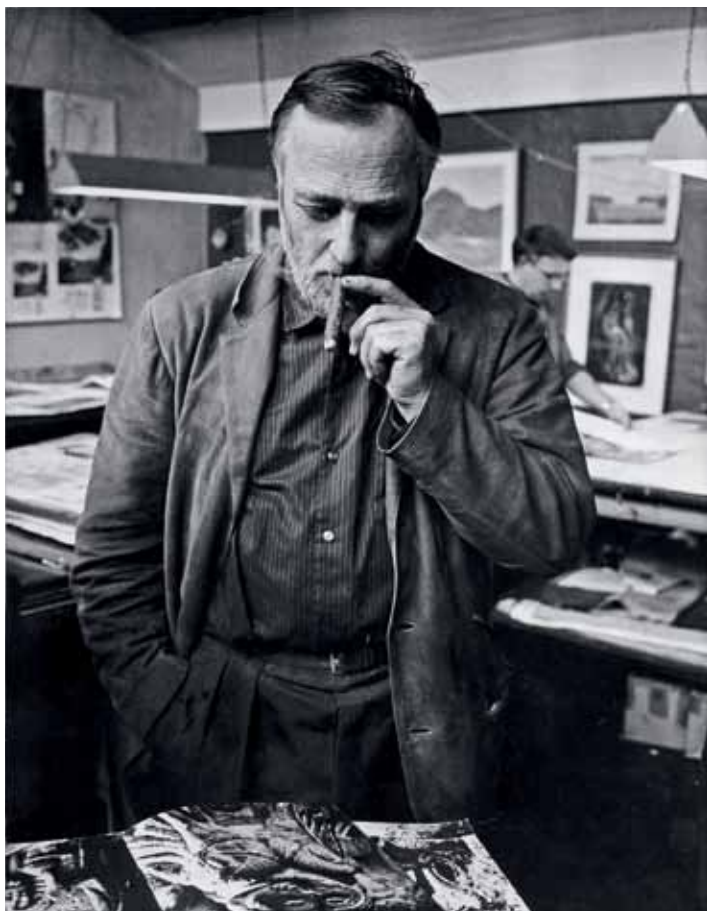
? Hvordan kan et abstrakt maleri beskrive store, universelle spørgsmål om livet, døden og lykken?

Skab en fortælling til billedet *Øjets Blikstille* eller *Verdens Undergang*.

Biografi

Asger Jorn med Kirsten Lyngborg på bagsædet med retning mod Paris. Silkeborg Kunstmuseum fotoarkiv

M. Wolff Jorn med cigar. Silkeborg Kunstmuseum fotoarkiv

Asger Oluf Jørgensen bliver født i 1914 i Vejrum nær Struer. Begge forældre er lærere. Da Asger er 12 år, dør faderen efter kort tids sygdom, og moderen bliver alene med deres seks børn. 15 år gammel flytter Asger med sin familie til Silkeborg, hvor han starter på seminariet.

Efter afsluttet læreruddannelse beslutter han sig for at blive kunstner, og i 1936 kører han til kunstens by Paris på sin nyindkøbte motorcykel. Han bliver elev hos én af modernismens store malere, Fernand Léger, og eksperimenterer i de efterfølgende år med forskellige udtryk, materialer og fællesarbejder i både Paris og Danmark. Bl.a. assisterer han Léger og den franske arkitekt Le Corbusier ved Verdensudstillingen i Paris i 1937. Han følger også undervisning på Kunstakademiet i København. Under besættelsen i Danmark, hvor han og en række andre kunstnere er forhindrede i at rejse ud i verden, udvikler de sammen det spontant-abstrakte maleri. Straks efter krigen rejser han igen til Paris, nu med det mere internationalt klingende navn Jorn. Han er klar til at erobre verden!

Jorn arbejdede i mange forskellige materialer og medier: maleri, grafik, skulptur, vævning, tegning, collage og keramik. Han malede mere end 2200 malerier og skrev også et enormt antal artikler og teoretiske bøger om alt, hvad der interesserede ham indenfor bl.a. kunst og politik. Han havde et omfattende bekendtskab med kunstnere, filosoffer, digtere, videnskabsmænd og politiske fritænkere.

Til trods for at Jorn oplever flere svære sygdomsperioder med bl.a. tuberkulose, er hans arbejde vedholdende livet igennem. Han tilbringer næsten to år på Silkeborg Sanatorium, fra 1951-52. Efter indlæggelsen tager han på rekreation, først i Schweiz, dernæst Italien, hvor han køber hus og vælger at forlade Danmark for kun at vende tilbage på korte ophold. Jorn får seks børn fra tre ægteskaber. Han dør 59 år gammel, 1973.